

Yazılarımız “Bilimi” Olmalı mı?

SHOULD OUR WRITINGS BE “SCIENTIFIC”?

Mahmut TOKAÇ*

* MD. PhD., Deontoloji ve Tıp Tarihi Doktoru, İSTANBUL

Özet

Bu çalışma, Türkçe tıp tarihi kitap ve makalelerinde kullanılan kişi, eser ve yer isimlerinin yazımında ortak bir yazım prensibi önermektedir. Biri Türkçe makale ve eserler için, diğeri yabancı dilde makale ve eserler ile Türkçe makalelerin yabancı dildeki özetleri için iki alternatif geliştirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Yazım dili, Türkçe makale,
Yabancı makale

T Klin Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi 2002, 10:310-312

Summary

This study suggests a common principle of writing in the usage of the names of person, manuscript and place in the Turkish medical history books and articles. We can improve two alternatives. One of them is for Turkish articles and manuscripts and the other one is for the articles and manuscripts in foreign language with summaries of the Turkish articles in foreign language.

Key Words: Writing language, Turkish article,
Foreign article

T Klin J Med Ethics, Law and History 2002, 10:310-312

Bu sorudaki tırnak içindeki kelime “bilimsel” veya “ilmî” olmalı değil mi? Bilimsel içerikli yazılarımızda kullandığımız kelimelere ne kadar dikkat ediyoruz? Bu çalışma, Türkçe tıp tarihi kitap ve makalelerinde kullandığımız şahıs, eser ve yer isimlerinin yazılışındaki karmaşıklığa son vermek amacıyla bir yazım prensibinde mutabık kalma teklifidir.

Aşağıdaki örnekler bu konudaki karmaşayı ortaya koymaktadır.

İbn Sina (B. Şehsuvaroğlu) (S. Ünver, Tıp Tarihi Yıllığı II)

İbni Sina (A.Adıvar) (O.Şevki) (S. Ünver)

İbn-i Sina (E. Kahya)

Abu ‘Ali al-Husayn b. ‘Abd Allah İbn Sina (MEB İslam Ansiklopedisi)

Abu ‘Ali al-Hüseyin bin ‘Abdullah İbn Sina (A. Terzioğlu, İbn Sina’nın Tababeti ve Avrupa’ya Tesirleri, TTK)

Ebu Ali Hüseyin b. Abdullah b. Hasan b. Ali b. Sina al-Buhari (B. Şehsuvaroğlu)

Abu Ali Al-Husayn (Hüseyin) Abd Allah (Abdullah) İbni Sina (M.K.GAVUZOĞLU, İbni Sina Haftası Kutlamaları)

Ebu Ali Hüseyin bin Ali bin-i Sina al Buhari (İ.Uzel, İbni Sina Haftası Kut)

Şeyhürreis “Abu Ali İbni Sina” (Kilisli Rıfat)

Eşşeyhürreis Ebi Ali bin Sina (S. Ünver s.132)

Ebu Aliyülbuhari (S. Ünver)

Ebu Ali el Hüseyin bin Abdullah bin Sina (S. Ünver, İbni Sina, s.106)

Sabuncuoğlu Şerefeddin (A.H.Bayat)

Şerefeddin Sabuncuoğlu (S. Ünver, Arman Dizdar)

Charaf ed-Din (Pierre Huard-Drazen Mirko) (A.H.Bayat’dan)

Şerefeddin bin Ali (Safvet Semih, Sızıntı)

Sabuncuoğlu Şerefeddin b. el-Hac İlyas (İsmet Parmaksızoğlu)

Fahrettin/Fahreddin/Fahrüddin/Fahrü’ d-din/Fahr al-Din Razi (S. Ünver, TTY II)

Ebu Bakr Razi/Abu Bakr Zakariya Razi/Abu Bakr RAZI (S. Ünver, TTY II)

Cerrahiye-i Haniye (K. Süveren, İlk Türkçe Tıp Yazmaları) Cerrahiye-i Haniyye

Cerrahiyet-ül Haniye

Cerrahiyet-ül Haniyye
 Cerrahiyyet-ül Haniye
 Cerrahiyyet-ül Haniyye
 Cerrahiyetü'l-Haniye (Ali Canb, Hayat Mec. Ank. C.2, Sayı 42, 1927)
 Cerrahiyetü'l-Haniye (S. Ünver, Tıp Tarihi Yıllığı II)
 Cerrahiyetü'l-Haniyye
 Cerrahiyyetü'l-Haniye (N. Yıldırım)
 Cerrahiyyetü'l-Haniyye (N. Kafadenk, Tez, Bibliyografya)
 Cerrahiyet al-Haniye (İ.Uzel)
 Cerrahiyet al-Haniya (İ.Uzel Tez)
 Cerrahiyet Alhaniye (İ.Uzel Tez)
 Cerrahiyet ül-Haniye (B. Şehsuvaroğlu, T.T.T. 62)
 Cerrahiyetül Haniye (İ.Uzel Tez, S.Ünver'den)
 Cerrahiye-tül-Haniye (B.Ş.Ahmedi)
 Cerrahiyei İlhaniye (S.Ünver, İst.Ü.Tıp Tarihi Enst. No.12, İst.,1939)
 Cerrahiye-i İlhaniye (Vecihe Kılıçoğlu,--,A.Ü.D.T.C.Fak 97)
 Cerrahiye-i İlhani (N. Baylav)
 Kitab al-Cerrahiye al-Haniye (G.Güreşsever, I.Türkoloji Kongresi)
 Kitab-ı Cerrahiyet al-Haniye (Cerrahiye-i Haniye) (B.Ş.Türk Tıp Tarihi)
 Kitab ül-Cerrahiye-i İlhaniye (B. Şehsuvaroğlu, S. Ünver'den)
 Kitab-ül Cerrahiye-i İlhaniye (TTT, 4.Bölüm kaynaklar, s.68, S.Ünver'den)
 Kitabü'l Cerrahiye-i İlhaniye (TTA, 4, s.60, S.Ünver'den)
 Cerrahname-i Haniye (A.H.Bayat, Amasyalı Sabuncuoğlu Şerefeddin Bibliyografyası, TTA 2)
 Cerrahname-i İlhani (A.Adivar, Osmanlı Türklerinde İlim)
 Divanü Lügat-it Türk (A.Altıntaş)
 Divan ü Lügat-it Türk (TTT, 4.Bölüm kaynaklar, s.68, A.Çiçekli'den)
 Divanü Lügat-it-Türk (Tıpkı basımı, “Faksimile”, T.D.K.Ankara 1941)
 Divan-ü Lügat-it Türk
 Divan-ü Lügati't-Türk
 Divan-ı Lügat-ı Türk (N.Sarı, TTA, 4, s.27)
 Divanü Luguati't-Türk (N.Sarı, TTA, 4, s.32)
 Kitabü Divan-ı Lügat-it-Türk (C.I, 1333 (1915); C.II, 1333 (1915); C.III, 1335 (1917); İstanbul, Matbaa-i Amire (Musa-sahih: Kılıslı Rıfat).
 Uyun al-anba fi tabakat al-atıbb (S.Ünver, TTY II, 1983)
 Uyunul'enba fi tabakatül'etibba (S.Ünver, TTY II, Bibliyografya)
 al-Tıbb al-Nabavi
 el-Tıbb el-Nebevi

el-Tıbb-ün Nebevi
 el-Tıbb-ün-Nebevi
 el-Tıbb ün-Nebevi
 el-Tıbbü'n-Nebevi
 Tibbu'n-Nebevi
 Tıbb-ı Nebevi
 Maidet-ül Hayat-Maidet ül-Hayat-Maidetü'l-Hayat
 Maddet-ül hayat (N.Baylav)
 Maide-tül-hayat (B.Şehsuvaroğlu, Ahmedi)

Bu örnekler çok daha uzatılabilir. Amacımız yanlışları tesbit ederek yazarlarını eleştirmek değil, doğru yazım için bir mutabakat aranmasıdır.

Konuyu iki boyutta ele almamız mümkündür. Biri Türkçe makale ve eserler için, diğeri ise yabancı dilde makale ve eserler ile Türkçe makalelerin yabancı dildeki özetleri için olmak üzere iki alternatif geliştirebiliriz. Yabancı dil için İngilizce yazılışların kullanılması uygun olacaktır. Ancak Türkçe metinlerde Türkiye Diyanet Vakıf İslâm Ansiklopedisindeki yazım kurallarının oldukça kabul edilebilir olduğunu düşünüyorum.

Şahıs Adları

• Türkçe söyleyiş esas alınmalıdır. Ancak “b,c,d” sesleri isimlerin sonunda sert ünsüzlere “p,ç,t” dönüştürülmemelidir (Yakub/Yakup, Behic/Behiç, Mehmed/Mehmet gibi).

• “Din” ile yapılan birleşik isimlerden Türkçe’de de kullanılanlar Türkçe söyleyişe göre (Fahreddin), Türkçe’de kullanılmayanlar aslına uygun (İmadüddin) ve ayrıçsız yazılmalıdır.

• “İbn”, kendisinden sonraki kelimeye bitiştilmediği zaman “İbn” şeklinde ve ayrı yazılmalı (İbn Sina, İbn Arabi), bitiştilirse hareke Türk söyleyişine göre yazılmalı ve “d, n, r, s, ş, t, z” dönüşümleri belirtilmelidir. İbn ile harf-i tarif arasına ayrıç “ ’ ”, harf-i tariftten sonra tire “ - ” konulmalıdır (İbnü'n-Nefis, İbnü'l-Kuf, İbnü'l-Baytar). “İbn” kelimesinin kısaltılmışı olan “b.” olarak gösterilmelidir.

• “Abd” ile başlayan birleşik isimler (Abdullah ve Abdurrahman hariç) “ü” ile ve ayrıçsız yazılmalıdır (Abdülmuttalib, Abdürrahim).

• “Ebu” kelimesi kendisinden sonraki kelimeye bitiştilmemişse “û” ile (Ebû Bekir), bitiştil-

mişse “ü” ile (Ebüzziya) ve ayrıçsız yazılmalıdır.

Kitap Adları

Kitap adlarının yazılışında Türk telaffuzu esas alınmalı, her kelimenin baş harfleri büyük yazılmalıdır. Metin içinde kitap isimleri italik yazılmalıdır. Uzatma işareti olarak aksan “ ^ ” kullanılmalıdır (*Müntahab-ı Şifâ, Cerrâhiyyetü'l-Hâniyye*).

Yer Adları

Yer adlarının yazılışında Türk telaffuzu esas alınmalıdır. İki kelimededen meydana gelen yer adları bitişik yazılmalıdır (Sultanahmet, Bahçesaray).

Yabancı dilde yazılış

Yabancı dilde makale ve eserler ile Türkçe makalelerin yabancı dildeki özetleri için şahıs ve yer adlarının o dildeki yazılışları latin harfleri kullanılarak yazılmalı, Türkçe’de kullanılan ç, ğ, ı, ö, ş, ü harfleri kullanılmamalıdır. Eğer varsa batıda meşhur olarak bilinen şeklinin de parantez içinde verilmesi uygun olacaktır.

Ibn Sina (Abu ‘Ali al-Husayn ibn ‘Abd Allah ibn Sina) (Avicenna), Ibn al-Nafis, Abu Bakr Muhammad ibn Zakariya al-Razi (Rhazes, Razès), Abu al-Qasim al-Zahrawi (Abulcasis, Albucasis),

‘Ali ibn al-‘Abbas al-Majusi (Haly Abbas), Fahr al-Din, Ibn al-Baytar, Hunayn ibn Ishaq

Eser adlarında ise “Kitap” kelimesi ile özel isimler dışındaki kelimelerin baş harfleri de İngilizce yazılışta uygulandığı şekliyle küçük yazılmalıdır. Parantez içinde varsa kitabın batıda bilinen ismi ya da o dildeki anlamı yazılabilir.

Kitab al-Hawi fi-al-tibb, Kitab fi al-jadari wa-al-hasbah, Kitab al-Saydala, Kitab al-Jami‘li-mufradat al-adwiyah va-al-aghdhiyah (The Comprehensive Book on Materia Medica and Foodstuffs), Kitab Kamil al-sina‘ah al-tibbiyah (The Complete Book of the Medicalk Art) al-Kitab al-Malaki (The Royal Book), Kitab al-Qanun fi al-tibb (The Canon of Medicine), Kitab al-Tasrif li-man ‘ajiza ‘an al-talif, Cerrahiyet al-Haniye, Muntahab-i Şifa).

Geliş Tarihi: 05.02.2002

Yazışma Adresi: Dr.Mahmut KOÇ
Deontoloji ve Tıp Tarihi Doktoru,
İSTANBUL
mtokac@turk.net